

A. MAMPURU
Isalane School,
Mabegale, Stone
P.O. Magriet Heights
via Lydenburg.

"Marangrang History" A. MAMPURU.

821 ^{pp. 1-20} 0 K34/86
(7) Marangrang

rec. 1. 11. 48.

Marangrang e be e le monna wa xa
masa ke motho wa mmina. Tlou,
Kgôô ya xabo ke ya Tsiana. ke
motho wa kxosi Phatane, kxosi ya
ba masa. E be e se motho wa ba
leloko ba madi a boxosi. e be e
no ba motho feela wa ba axi ba
motse. Eupya kabakala matla a
xaxwe le boxale bya xaxwe a natwa
ke kxosi Phatane xape e be e le
moxale dithabamong. Kabakala
boxale bya xaxwe le matla a xaxwe
a ile a natwa ke kxosi a dula le
xo phela mo mosate. Xwa be xwa
ba byale ka xaxwe ke wa ba leloko
la ba mosate xaba e mong wa ba
madi a boxosi (Mokxoma) e tewe
xo se byalo e no ba motho feela
wa molata wa ba Masa wa
kxosi ya ba Tsiana.
Ka letsatsi le lengwe. Kxosi Phatane

821

K34/86

2

o ile a kwana le le kxosi e ngwe
 e a beng a bapetse nae ka motse
 e leng kxosi ya ba Maxolekwa
 leina ke Mmōfō, ba ile ba kwana
 xore baka ba yo kula dithšaba
 tše dingwe tša kxole nabo mariso.
 Xona kxosi Mmōfō a dumela
 ba kwana xore e mong le e mong
 a thope le tšhāba sa xarwe ka
 baxale ba xarwe, Xape kwana yaba
 xore: E mong le e mong yo a thopang
 mariso o a ithopela, xa xo yo a thopela
 e mong. Fao ba kwana. Kamoraxo
 xa matsatši metse e mebedi e
 ya tšwa dira ka Maxosi a bona
 Phatane kxosi ya Masā le Mmōfō
 Kxosi ya Maxolekwa xe ba etšwa
 ba ile ba leba xa Phahlā
 Lethšadibye. Ke xe ba Phahlā ba
 sa avile Hōnōkō le Hōnōkwane
 ka xona Phatane le Mmōfō ba

Lotlêla ba Phahla ba ba hula
 maruo a bona ba a thopa. Ka bona
 lebaka leo Moxale e moxolo wa ba
 Maša e be ele yena Marangrang xo
 be xo botlwe yena xo tee le yena
 Kxosi Phatane a be a botile marangrang
 a Kxanthša yena. Auwa xwa pulwa
 ba Phahla maruo a bona a dihxomo
 ba di xapa ba sepela natšo ba Maša
 ba xapa tša bona ba Maxoleko ba xapa
 tša bona. ba fihla ba rphala tseleng
 felo mo xo bitšwang xore ke Borwa-Tau
 ke mo xo-axileng ba matlala-mašadi
 le ba xa Monšêlê Lenono. Xe ba robotšê
 fao. Ka moswane xe ba toxa
 Marangrang xe a libelela mo xare
 xa dihxomo tšê di thupilweng ke
 ba Kxosi Mmôfô a bona mo xare
 xa tšona xo le hxomo e nqwe e
 swana e botse ya mohlaka o mošweu
 ya matwele a di topatopa ya xo nōna

821

K34/86

4

xa botse e laetsang xuri xore e na le
 mafisi a manthsi. Xe a e bona a e
 hxanyoxa a e rata a e duma, xonne
 a seke a tseba xore a ka e tseba byang
 mo xo ba maxolexwa xore e be ja kxosi
 ya xaxwe phatane. Ka xa e duma a ja
 xo kxosi ya xaxwe phatane a mo tsebisä
 botse bya kxomo e a be a mmetsä xore
 kxomo eo e supnetše wena xa ya
 swanela kxosi e ya Maxolexo. Ka
 xona botsä kxosi mmöfö xore a xo
 nee kxomo eo a xo fe yona. Ya re
 xe phatane le yena ka nosi a libiläla
 kxomo eo a e hxanyoxa a e rata,
 ka xona a bolela le kxosi mmöfö
 are: Mphe kxomo e e swana ke
 botse ke e rata kudu. Wena xa ya
 xo swanela. Kxosi mmöfö xa a ka a
 dumela a xana le kxomo eo. Phatane
 a rata xo e tseä ka matla le khang
 eufya mmöfö a xana unang! Ka
 xona ba be ba thoma xo lwa ka marumo

821

K34/86

5

Xe ba elwa, Maxoši a mabedi a a
 be a bolayana ba hwa bobedi tya
 bona ba bolayane ka xo hlana ka
 marumu ka bakala kxomo e swana
 eo. Ka xona Maxoši a mabedi a o
 a ile a be a bolokwa xona fao le
 mabitla a bona a sa bonala le la
 bo nanghano. Xe ba huile ba bulukile
 Marangrang a bisha ba maša le ba
 Maxolexwe a ba khobela mmoxo a
 bolela le bona are: Baxešu! Dikxoši
 šidi di huile xe ba bulukile! A
 byale xe tla isa ke mang Maxang
 a xe tla bisha ke bo mang! Panpa
 ba fetola bare: Banyanana ba bona
 ba tla tšea madulo a bona xore ba
 re puše xo pitlila xe panpa ba maxoši
 a huileng a e eba panpa ba tšea
 madulo a bo tatapo. Marangrang a
 e ma a xana are: Xo tloxa ebano
 kxoši ke nna xa xe sa le kxoši ba
 yo a belalang a eme a tšee marumu
 xe lwe! Batho bale ka xo mo tšea

boxale bya xaxwe ba boifa ba komola
 Eupya xo mo ratela xo ba kxosi ba
 sa rate ba boifa xo mo fetola ka xo
 mo xana ka bakala boxale bya xaxwe.
 Moxare xa banna ba maso xo be xo na
 le monna e mong dina ke Makhurumetse
 morwa wa Tlxaxare yena xe a bona
 xore ka thešo marangrang ka bakala
 boxale bya xaxwe o thopa boxopi. a
 leka xo tsoela marangrang ka lerumu
 xore a mo hlabi^{molae} manyami a mo phosa
 a seke a mo hlabi ka xe a ba a mo hlabi
 ka boifo ya xo tseba xale bya xaxwe.
 Ka xo lemoxa xore xa ke setse ke
 mo phositse marangrang o tla mpalaya
 a thoma xo ba le masimê a xo thšaba
 ka xuna marangrang le yena a bmoxa
 fao xore monna yo Makhurumetse o na
 le masimê. a thoma a mmitša ka
 bolita le xo mo tloša masimê. are:
 Wena makhurumetse ke a lemoxa
 xo tseba xore: e be e se kxopolo ya xaxo xo
 ka rata xo mpalaya, o rutilwe ke ba bang

Ka xo xo forafometša xone ka mphapanyel
 naxo. Ka xona thoxela xo hlwa o na
 le masēmē o thšaba ke xo lebaletšē.
 sa xaxo tlaa mono xo nna ke xo
 roma. Ka xona Mokhufumetšē a
 wa pelo a thaelletša pitšō ya marangrang,
 a ya xo yena, ka xona marangrang
 a mo roma are. Sepela o ye kwa xae
 o yo bexa leha la maxošī a mapedi
 a mmōfō le Phatane. O be o bexele
 le bohle ba leng kwa xae xone lexošī ke
 nna marangrang. Xape o botse le
 basadi ba dikxošī tšē le tšē hwileng.
 Xone bona ba nape ba thome ba le
 ba llēlē banna bas ba bona, xonne
 Mphelang nna ke xoxoxang fao xae, mo
 motšeng xo kwale f eela mekxošī ya
 lithābo le dirētō tšā xo reta nna, xo
 seke xwa be xwa kwala lesata la selo
 yo ke tlang xo kwa lesata la selo
 xo yena ki tla mpolaya a hwele
 sa nuri. ~~moat~~ metse eo ya maxošī a
 3 le hwileng xo thoxa ekhono ke xaka.

a leba xona kwa xae xa maša ka
 xe ba be ba axile mo tšase xa Haba
 e Kxolo e bitšwang tšepašeng mo xoxo
 bitšwang xore ke Mamošexele (Rosene) a
 a fihla xo ba maša le ba maxosiwa
 a ba tsebisa le maxosi a bona a be
 a ba batša le tšalo tša mantšu a
 marangrang le xe ele yena a tšepeng
 baxosi bakeng sa maxosi ao le 2 a
 huileng le xore: Metsi e 2 e xotloxa
 byale e bušwa ke yena marangrang
 xe a feditše ditallo tše mo motseng a
 tloxe a baela xo yena kxosi marangrang
 kwa Bonwa-tan. xo mo tsebisa xore
 tšohle di fihlele ka xo loka. xa xo
 pelale ditallo tša xoxo di fihlele
 di amoxelelele. Ka moraxo xa beke
 tše tharo (3) xe dira di feditše
 matsatsi a xo lēla le xo hlobōra kxosi
 tša bona ba tloxa ba leba xae tšepašeng
 ba na le moxale-kxosi marangrang ele
 xena mmusi le moxale

mohleng a tsenang xae xo ile xwa ba
 byale ka xe a laetse, o ile a tsena ka
 moxobo o moxolo mo moteng xwa
 kwasa mekosi e mekhofokwane ya
 letnabo xe yena marangrang a xoxa
 le mohlape ja dikxomo tse ba tsweng
 xo di thopa, xe a xoxa o xoxetse
 Mosati wa ba kasa ele Moxalo Kosi
 Basadi ba kosi Phatane ka xo motšaba
 ba ile ba mo amolela byale ka nke ke
 yena monna wa bona ba mohlomphe
 byale ka yena monna wa bona. Basadi
 ba tšona dikxosi tse pedi tšeo Phatane
 le mmofō xa baka ba dutulwa le
 xo hlōlōxaletsa banna ba bona. Ka
 tašo ya yena Marangrang, mamalape
 a dikxosi tšeo o ile a sepela ka xo
 rata le xo itšela boithatelo mo xo bona
 mohleng a fihlileng xae o ile a
 hlaba dikxomo a laela basadi bohle
 ba motse xone ba apeye mabya e
 e be monyaraya o moxolo wa xone a
 tšebye xa ele yena kosi-moxali wa

ba masā le ba Maxolixō, le xore
 batho bohle ba sehwe ba motseba xa
 ele yena moxale epya ba mo tsebe xa
 ele kxosi a pušō ba Maxolexwa le ba
 Masā. Basadi ba dikxosi tšeo ba mo-
 tseba xa ele yena moxatsā bona setšaba
 sa mo tseba xa ele yena Kxosi, a
 thopile bokosi ka bokale bya bonkwete
 yena Marangrang laheng laho e be
 e re. nqwana e moxolo, o be a na
 le moxolwane a bitšwa Mantso. le
 yena e ile ya ba motho le mohlanka
 wa Marangrang monnawel.
 Xo tloxa fao ya napa ya ba re yena
 Marangrang a thupile bokosi
 Dikxosi tše di beng di axile motšaba
 ka moka tša loba yena. tša mo
 nthšetsā dibexō le Makxetho. Sa
 xaxwe o be a sena mosadi wa
 xaxwe wa maloka yo a beng a tloxe
 a matšere ka leina la xaxwe. mo
 bophelong bya pušō ya xaxwe mo setšabeng
 o be a sena o be a na phela nae ka moa ratang

a robala nae xo seng thābo le poifo le
 kxopiso monneng wa mosadi e o. Xe
 mosadi xoba monna wa xaxwe a ka
 bea pelaišo tabeng eo o be a bolaiwa.
 Ke ka fao batho bafille ba beng ba monneng
 le xo tseba xoxo nka se lwe nae. Ka
 bakala bokale le bokosi bye xaxwe.
 xa e le kxosi o ile a thoma xo sepele
 le metsi le metsana e e lwa nabo a
 ba febya a thopa maruo a bona. Tšē
 ding dikxosi di ile tša moloba ka
 maruo (dikxomo) xore a seke a tšene
 metseng ya bona xo ba thopela
 le xo lwa nabo. Lefaseng la
 bopedi kamoka xo ile xwa puša
 yena marangrang xo se mo a sa
 tšebeng a sa thābyeng.
 Ka lona lebaka la puša ya xaxwe Bapedi
 bona ba be ba sa hlwe ba le mo
 nareng ya Bopedi ke xe ba be ba
 thubilwe ke kxosi Mozilakaze ba
 thābetše Bokxalaka ba axile Boswaneng
 nareng ya bokxalaka. Mozilakaze o ba

821

K34/86

12

thubill xe ba-be ba sa axile Kwa

Tšikang ya

Tubatse ba sa axile motse wa bona

molaleng wa Mokarōwane. Ba bang

ba bona ba ba ileng ba šitwa xo thōba

ba ile ba dula go dithabeng tša lelo

ba iphetola madimo maja batho (makweni)

ka xona krosi e be e fo ba yena

marangrang tšholoxo kamoka xo

tšabya yena xo lobya yena.

a mang maroši a be a mo loba

ka xo mofa mosadi. Mphanama o

lobilwe ka Kxarebe leina ke: Moxwape

Phokwane o lobilwe ka Kxarebe leina

ke: Thokwane mmanaso

Xa Phaahla o lobilwe ka Kxarebe

leina ke: Ntsekane. Phahlamohlaka

Bona basadi ba o be a no dula

nabo a phle nabo byall ka xa ele

basadi ba xaxwe kamoraxo xe a

ba tenwa a ba rake a nyake ba

bang. Abe ase xe a itheta are: Ki

nna tšukudu ya Morwedi wa Maxolewa

Mokxonyana wa phaahla manyala ahlala.

Bapedi e ile ya re re ba bowa
 kua Bokxalaka kua Baswaneng, batla
 ba dula naxeng ya masemola ba
 axa mo tlase a thaba ya Phiring ba
 na le kxosi ya bona Sekwati.
 Xe bale Phiring a batšwag ke
 baaxi ba naxa eo eleng ba
 masemola bare: Fa naxeng e
 xo šetše xo bušā monna e
 mong yo boxall wa Mokane bare
 ke: Marangrang ke yena mmušē
 le Mxwete ya naxa e, moklang
 a kwaxo xore a fa Phiring o
 tlo tla a xo klasēla ka dira tšā
 xaxwe. Xe Sekwati a e kwa fao
 xape a bile a kwelle le boxall bya
 Marangrang le xore naxa e e šetše
 e bušwa ke yena ka bakala boxall
 bya xaxwe. a thōxa a akanya
 manō. Manō a xaxwe ya ba
 xore: a yo dumedišā Marangrang
 ka dilo ba le xo mo tšebišā xe a tšwa
 xo bowa madilo a le mo naxeng tšā

821

K34/86

14

pušo ya xaxwe. Ka xona a tšea
 Pheta e botse ya thaxa a e isa xo
 banna ba dingaka xosej ba e loyê
 ka dihlare ba e senya ka tšonakare
 tša boloi. Xaxwe tša xo fohala
 motho matla. Xe a feditše modro
 wa xo loya Pheta eo. a bitšja e
 mong wa banka a mo neelja Pheta
 eo xone a e isa xo marangrang
 xoba seloba auwa ka taalo ya
 Kxosi Sekwati mohlanka a
 tšea Pheta ela a leba kwa xa
 masša kwa Lepašeng xa yena
 Morena Marangrang. Xe a
 fihla a amovelêba xabotse
 xa ~~xaxwe~~ yena marangrang a
 nthša Pheta ela a dumedišša
 Kxosi Sekwati ka yona a
 mamatša are: Ke mphō e o e
 fiwang ke Kxosi Sekwati, ka
 yona a a xo dumediša. Are!
 tšeba Kxosi ke tšwa xo howa
 Madilo ke ba naxeng ya pušo ya

821

K34/86

15

xaxo ke axile mono Phiring.

Ka Marangrang a e kwa mantšu
 a tumedišo ya Sekwati le xo bona
 mpho ya xaxwe ya Pheta a thaba
 a amoxela pheta e e a be a e apara
 molaleng wa xaxwe a bina
 dikosā tša xaxwe a e apere a
 fele a butšiša batho a re: A fa
 Pheta e e a ntswanella? Bona bar
 e xo swanela xaxolo. Ka tona
 lebaka la xe a sa bina. Ke xa
 mohlanka yola wa Sekwati a
 fele a hloba boya bya Phate e
 e dulaxo ke yena marangrang le
 bya lethabo le a le aparang a fele
 a hloba a nohela ka mokottaneng
 a lota byona boya bya Phate le
 bya lethabō la marangrang. Kala
 ka moswane motseta a laela xo
 baella xae. Auwa marangrang a
 mo lokolla ka lethabo a mo fa
 ditaello tše yang xo Sekwati a re:
 O butšie Sekwati a dule ka xo eketla

821

K34/86

16

fao a lexo ntšhe a seke a boisa
 selo xa e mong a ka rata xo tle
 a mothswenya yena a tle a mpotšhe.
 xore ke tle ke mo lufêlê. ka xona
 motseta a laela a fihla xae xo
 Sekwati a mo hlakulela ts'a matšho
 a marangrang le ka mo a mo amoxetšê-
 xo, le ka mo a thabetšeng mphô ela
 ya pheta le xe a ile a be a e apara
 a bina dikosâ ts'a xaxwe a e apere
 motseta a be a nea Sekwati böya
 bya letšho le phate ya marangrang.
 Sekwati a leboxa xaxolo xo bona
 böya byo o bya aparô ts'a marangrang
 le byona böya byo o a bo iêa xo
 banna ba xaxwe ba dingaka xo
 bo löya xore: marangrang a
 fokore matla a fokole.

Ka moraxo xa matsatšhianyana Sekwati
 a kua xore: marangrang o šetšê a le
 mo kxanpsi mo Mphanama. xomme
 o leetong la xoxheasêla ba mphaklele
 xe Sekwati a kwele taba e a uile a

821

K34/86

17

nyakisisitse theseso ya yona, a
 romela lentšu xo Kxosi ya
 Mphahlêlê. A re: Tseba Marangrang
 šoo o etla fao xo tla xo xhula
 ka xona dula o itukisitse o
 seke wa mmofa o byalo ka
 nonyana e hlubilwexo diphofo
 ke mo fokotše matla ka diklere
 Sekwati a laadisetša Mphahlele
 ka mo a dirileng ka xona ka
 Pheta le ka boya byola bya Phate
 le bya lethebô. Ka baka leo
 Mphahlêlê ja dula a itukiseditše
 xo tla xa Marangrang ka mehla
 moraxo xa matsatsi anyana
 Marangrang a tloxa Mphanama a
 leba xa Mphahlele xo go hula xona
 ana le madira a xaxwe a tšwang
 nabo xa xabo kwa Xa-Maša Lepšeng
 anwa ba seba noka ya Sepelle ka
 letšibuxo la xo lebana le thaba ya
 Sepitse. mo tase xa thaba ya Sepitse

ba hwetša mpsoxana a maxaola
 a mphahlêlê, ba napa ba thoma
 ntwana nabo ka xa maxaola a ile
 a seke a rata xo mo lesetša xore
 a fetele xa kua seleteng. auwa
 xona fao e ile ya ba ntwana e thata e
 šoro ya melamu le marumu. Ka
 maxaola a a be a ile xo tšoma ka
 xona ba be ba swere melamu le
 marumu. Madira a marangrang a
 be a thšaba a beela moraxo xaexe
 xabo bona ba fentšwe xwa šala
 yena ka noši moxale kxosi eleng
 yena "marangrang a ditšela mankwê
 mokone wa xo tša dikxopo le matsōxō"
 yena a lwa le maxaola ale a noši
 ka bathata yo mong. wa maxaola a
 manetša ka lerumu a mo khaba
 masifa wa leoto mo a ileng a be
 a šitwa xo ema. le xe a be a khabilwe
 a xobetše a fele a tšošā merōrō e me
 tona ya khang. are xa ke lwe le basimanyana
 ke lwa le banna lena le dimpyenyana feela

821

K34/86

19

Ka xona lena basaa! Sepelang le
 bitše bo raveno batle ba mpolayē
 e rexo lena. Monna eo o luele le
 maxaola ao fetšitšē kamoka xo
 thoma e sile bošexo xo fihla
 mantšibor a merithi. Ka xona
 maxaaba mmamatanela ba xalefile
 ba be ba mmolaya a dutšē mo
 kōtseng ya xaxwe. Xe ba mphahele
 ba e kwe taba eo ba thabēla kudu
 se se dinilweng ke bana babona
 kxosi mphahele a be a xopola
 mantšū a kxosi Sekwati
 Xe a se ke mo klubile byale ka
 nonyana ke mo fokodisitšē. Kaxone
 a tšea kōtsē e la ya xaxwe a
 e romela xo kxosi Sekwati xore
 e be bohlatse bya tšō ya xore:
 Ke mmolailē o huile kōtsē ya
 xaxwe le marum a xaxwe šiao
 Xe Sekwati a bone fao a lebxa mphahele
 ka matla a be a mo fa mosadi xore e
 be tšexo xa xe a kxonne xo bolaya marang

Marangrang a be are xe a
ithêta are: 821 K34/86 20*

Thšukudu ya morwedi wa Maxolêxô
E šupile Borwa bya Senyêxa,
Ya šupa Bokone bya Senyêxa.
Moxomana wa inmane wa Modipadi
O lemaxo maxaro o xo fela,
O lemile xa Rakwadi a Nkeng
le xabo Sethele Moletlane.
Barwera ba inmane ba nthloile
Ke hloile ke Phakwane le Mmanaso a Matsedi
Ke Matsedi mabedi o xo tia.
Kxokong phaleng ke a hlaba Maxale!
Ke a hlaba, ke hlabile khulong,
Modiši wa inakatlana di thôle.
Modiši wa bo Sekōtōme a Rantha
E hlaba ka xo Phulletša dikxopo Maxale!
Tataxwe a be a mo lete maxukubu,
A mo lete Mexōxōbane Selemo.
a hlabile ke nna Marangrang
a ditsela mankwe, Mokone.
wa xo tia dikxopo le matsōxō.

Ends 821*